

19/04/01

ΕΛΛΗΝΕΣ ἢ ΡΩΜΙΟΙ;

Φίλε κύριε Συντάκτα,

Σὰς παρακαλῶ νὰ φιλοξενήσετε εἰς τὰς στήλας σας δι-
 γας προγεγυριστοὺς παρατηρήσεις μου περὶ τῆς γνώμης, τὴν
 ὅποιαν εἰς τὸ χθεσινὸν φύλλον τοῦ "Δοσεως ἀναπτύσσει ὁ κ.
 Κωστής Παλαμῆς, ἐπιστηροῦν διὰ δ' ἀκραιφνῶς δημόσιας
 τύπου τοῦ ἔθνικο ἡμῶν ὀνόματος εἶναι "Ρωμῆς καὶ ἕνεκα
 τοῦτου προτιμητέου τοῦ δυνακῆτον ὀνόματος "Ἕλλην. Ὡσερ
 θεωρεῖ ὡς δημοβόρημα τῆς ἐπισήμου γλώσσης. Ἡ συζήτησις,
 ἂν καὶ συζητήσις περὶ λέξεων, ἐπιπέσει διὰ τὴν ἰσο-
 ρηθῆναι τὴν κενόσοπιδος τὴν ματαιολογίαν, διότι οὐδαμῶς εἶναι ἀδι-
 ἄφορος ἢ γινώσκω τοῦ ἀληθοῦς ἡμῶν ἔθνικο ὀνόματος καὶ
 ἡ ζήτησις περὶ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ, ἂν τῷ ὄντι ἐβλήθη
 ἐκ μικρολόγου ἔχλου πρὸς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα. ἔχλου
 παραεισάγοντος καὶ διαστρέφοντος τὴν ἔθνην συνειδήσιν καὶ
 εἰς σχολαστικὸς μορσοφόρος προσιδιάγοντος.

"Ὁ κ. Παλαμῆς πιστεύει διὰ δ' "Ἕλληνα ἀπὸ τῶν χρόνων
 τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῶν χρόνων, καλ' ὡς ἐποίησαν ὁ
 Ῥήγας τὸν Θούριον του, καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη, κί-
 λει καὶ καλεῖται ἐπιτόν "Ρωμῶν. Ἐπικαλεῖται δὲ πρὸς ἀπό-
 ξιν τοῦτου στίχους μεσαιωνικῶν ποιημάτων καὶ τινῶν ἡ-
 μοικῶν ἱσμάτων, καθὼς καὶ τοὺς λόγους δύο προσηλα-
 τῶν τῶν πρὸς τοὺς Τούρκους ἀγώνων, τοῦ Λάμπρου Κι-
 τσίδη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, ὧν ὁ τελευταῖος εἰς τὰ "Ἀπο-
 μνημονεύματα του ἔχει τὴν φράσιν αἰ οἱ Τούρκοι καὶ οἱ "Ρω-
 μῆται. Ὁ δ' ἴδωμεν διὰ ταῦτα ὁδὸν μαρτυροῦσαν ἐν παρῶν
 δὲ παρατηροῦμεν διὰ ἂν ὁ Κολοκοτρώνης ὀνομάζει ἀπαι-
 τοὺς ὁμοθνήεις του "Ρωμαῖους, γιλιάνιν ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ
 τοὺς ὀνομάζει "Ἕλληνας οὐκ ἀνδρῶν σελίδα τῶν "Ἀπομνη-
 μονευμάτων του καὶ ἂν ἀνοίξῃς θὰ ἴδῃς πολλοὺς ἐπανα-
 λαμβανόμενον τὸ ὄνομα τοῦτου.

"Ἄλλ' οὐδεμίαν ἀπέχευε χρεῖα μαρτυριῶν πρὸς ἀπόδειξιν
 διὰ οἱ "Ἕλληνας ἐκάλλον ἐαυτοὺς καὶ "Ρωμῆοις οὐδεὶς ἡμῶν
 ἀσχηρῆ ποτε τὸ πρῶμα. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τοῦτο· ἀλλὰ

συνηγορῶν ἰστέ τοῦ κ. Ἐπιταλιότη προκρίναντος νὰ ἐπι-
 γράψῃ τὸ βιβλίον τοῦ Ἰστοριῶν τῆς "Ρωμιοσύνης καὶ
 ὀχι Ἰστοριῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡρεῖται ν' ἀπο-
 δεῖξῃ πρῶτον μὲν διὰ ἡ ἔθνησι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους διέ-
 κοψε πάντα δεσμὸν συνέχοντα τὸν "Ἕλληνα τοῦ παλαιοῦ κό-
 σμου πρὸς τὸν ἔθνητον τῶν βυζαντινῶν αυτοκρατορῶν "Ἕλ-
 ληνα, τὸν γενόμενον "Ρωμαῖον πολίτην ἕπειτα δὲ διὰ τῶν
 χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821
 εἶχεν ἐξαλειφθῆναι τῆς ἔθνησις συνειδήσεως τὸ ὄνομα τοῦ
 "Ἕλληνος, ἀντικαταστάθην διὰ τοῦ "Ρωμῆοῦ εἶναι τοῦτο ἀλη-
 θές; ἐν τούτῳ ἔγκριται τὸ ζήτημα.

"Ὅτε τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἀπόσειαν τῶν δεσμῶν τῆς μα-
 κρατοῦτος δουλείας πρῆβλον οἱ πληρεξούσιοι πασῶν τῶν ἑλ-
 ληνικῶν χωρῶν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον, τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822
 διὰ νὰ κηρύξωσιν τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ ἔθνους καὶ στυπάζωσιν
 τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, ἔλληνικὴν τὸ ὄνομασιν. «Τὸ "Ἕλλη-
 κὸν ἔθνος—κρητὶ σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστα-
 τῶν του, εἰς ἔθνην συνηγμέναν συνένευσιν, ἐνώπιον Θεοῦ
 καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐπαρξίν καὶ ἀνεξαρτη-
 σίαν». Καὶ ἐν τῷ προσωρινῷ πολιτεύματι τῆς Ἑλλάδος,
 ἡ συνέλευσις ἐκείνη "Ἕλληνικὴν ὀνόμασε τὴν ἐκκρέτειαν, ἑλ-
 ληνικὴν τὴν διοίκησιν καὶ ἀνεγώρῃσεν ὡς "Ἕλληνας πάν-
 τας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας ἀναγέθωνας κατοικοῦς τῆς
 Ἑπικρατείας. Καὶ δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη πρῆξις τῶν ἀγα-
 νηζόμενων "Ἕλλήνων, δι' ἧς ἀνεγνωρίσθη τὸ ἑλληνικὸν
 ὄνομα τοῦ ἔθνους. Ἦθη ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Κалаμά-
 τας τὴν 28 Μαρτίου 1821, ὁ Πατριάρχης Μυσοβρυτῶν ἐν
 τῇ προκηρῆσει του πρὸς τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Ἐβρώπης
 ἀνεκήρυξε τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν "Ἕλλήνων. Καὶ πρὸ αὐτοῦ ἔξ
 Ἰασιῶν ὁ "Ἀλέξανδρος Ὑψηλοῦς προσεκάλεε διὰ τῶν προ-
 κηρῆσέων του τοὺς μεγαλοπύχους "Ἕλληνας νὰ στυπ-
 σωσιν πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδος των, ἐξέφραξε δὲ τὴν
 πεποθήσαν διὰ οὐδεμίαν ἑλληνικὴν καρδίαν θὰ μείνη ἀδι-
 ἄφορος καὶ ἀδρανὴς εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. Καὶ καλ'
 ὄλον ἐν γένει τὸν ἀγῶνα, ὅσοις ἐπισήμους ὄμιλον ἀντιπρό-
 σωποι τοῦ ἔθνους ὀνομάζων "Ἕλληνας τὴν πατρίδα των καὶ
 "Ἕλληνας τοὺς ὁμοθνήεις. Ὁ Ἡ πατριεὶς ἀπελιπίσθη, ἀπέ-
 κρημα τὸ ἀκλήροιστον τυροῦ τῆς Ὀθωμανικῆς τυραντίας,
 ἐβίβεν εἰς τοὺς χεῖρας τῶν "Ἕλλήνων τὰ ἔθνη, ἐκήρυσσε

ἐκ Μεσολλογίου κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1821 ἡ γεγενοία τῆς
 Ἀντικῆς Ἑλλάδος. Καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐξ Ἀμφίσης
 ἡγενοσία τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐξεβούλευε αἰ Ἑλλάς
 ἔλαβε τὰ ἔθνη, διὰ ν' ἀγοράσῃ μὲ τὴν τιμὴν τοῦ αἵματός της
 τὴν πολέμιον ἀνεξαρτησίαν της. Ἐν τῷ πρῶτῳ δὲ ἀρθρῷ τῆς
 Νομικῆς διατάξεως ὡρεῖται, διὰ αἰδοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος
 πιστεύοντες εἰς Χριστὸν εἶναι "Ἕλληνας.»

Ἄν εἶναι ταῦτα τυχαῖα συμπτώματα, οὐδὲ δύνανται ν' ἀπο-
 δοθῶσιν εἰς τὴν ἐπήρειαν φιλαρχαίων λογίων, εἰς μόνον τὸ
 παρελθὸν ἀποβλεπόντων, τυφλωτότων δὲ εἰς τὸ παρὸν ἄλλ'
 εἶναι ἡ ὁμοφρονῶν φωνῆ τῆς ἔθνησις συνειδήσεως, ἥτις ἐλευ-
 θέρα παρὸς δεσμοῦ ἀνακηρύσσει διαπρωσίους διὰ ἡλθεν εἰς
 ἐπίγνωσιν ἐνότης καὶ συνασπῆναι ὅσοι καθήκοντα ἐπι-
 εβίβει εἰς τὸ ἔθνος ἡ μακρὰ καὶ ἐνόδοος ἱστορία του καὶ
 φραίνεται μᾶλλον ὡς τὴν ἀπήγγρασι τῶν λόγων ὡς ὁ ἡρω-
 κὸς πρόμαχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ τελευταῖος βασι-
 λέης αὐτῆς εἶπε τὴν παραμονὴν τῆς ἀλώσεως πρὸς τοὺς
 προκρίτους τοῦ ἔθνους, ἀποκαλῶν αὐτοὺς ἀπογόνους Ἑλλή-
 νων καὶ "Ρωμαίων (Φραντζῆς Γ', 6 σ. 275), τὴν δὲ πό-
 λιν, ἐπὶ ἧς ὁ ἀγῶν, «καταρῶνον τῶν Χριστιανῶν, ἐπίδα
 καὶ χαρὰν πάντων Ἑλλήνων» (αὐτ. σ. 276).

Αὐτοὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἔλλημόνησε τὴν κατα-
 γαγῆν του, οὐδ' ἐξέλιπέ ποτε κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας,
 τοὺς διαρρεῖσοντας ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ
 πολιτισμοῦ μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὄνομα
 "Ἕλλην. Ἐπεκράτησαν μὲν ὡς ὀνόματα τοῦ ἔθνους ἄλλα ἐπι-
 σκετα καὶ μάλιστα τὸ τῶν "Ρωμαίων ἄλλ' ὅσοις ἡ ἀνάγκη
 ἡ τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἐπιβουλοῦσα παρήχετο ἐπαρξί-
 σθη καὶ τὸ παλαιὸν ἔθνητικὸν ὄνομα. Ταῦτα δ' ἦσαν κενῶσιν
 τὰ αἶτια, ὧν ἕνεκα ἐπὶ μακρὸν προεκκρητο τοῦτου τῶν
 "Ρωμαίων ὄνομα. Ἡ ἀποδοκιμασία καὶ προσηλάσας τοῦ
 ὀνόματος τῶν "Ἕλλήνων ἐπὶ πατρίον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκ-
 κλησιαστικῶν συγγραφέων, ἡ ἐγκατάστασις τῆς ἔδρας τοῦ
 βασιαυτοῦ κράτους ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τρίτον ἡ ἐπι-
 αὐτοῦ τοῦ συμφορῶν τοῦ ἔθνους ἐπιεξέλεμενη ἀνάγκη τῆς
 διατηρήσεως τοῦ ὀνόματος τῶν "Ρωμαίων ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς
 ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς
 διατήρησιν καὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῶν
 ἔθνητικῶν ποτὶ τοὺς βυζαντινοὺς κηρύτους ἔθνην.

Είναι ὁ δὲντιος θαυμασιὸν πῶς δὲν ἐξηλείφθη παντελῶς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἀλλὰ τοῦναντίον διετηρήθη τμηματικὰ καταπαλαίσιον ἀνιθέτους δυνάμεις. Ἄφ' ἧς ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἔγραψε τὸν κατὰ Ἑλλήνων λόγον του, τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων ἀνεπιματιζέτο καὶ κατελευάριζοτο καὶ ἀπὸ τοῦ ἁμείωνος καὶ ἐν ἐκκλησιαστικῶς συγγράμμασι, συνώνυμοι γενόμενοι τοῦ εἰδωλολάτρου ἢ αἰρετικοῦ, ὅθεν προσετίθειτο ἵνιτε πρὸς δυσσημίαν καὶ εἰς ἄλλα ἔθνηκα ὀνόματα. Ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος ἑξήσας ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς Θεοδώρητος ὁ Κύρρου Ἑλλήνας ὀνομάζει οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνας τὸ γένος, τοὺς ἐμμένοντας εἰς τὴν ἐθνικὴν των θεολογίαν, ἀλλὰ καὶ πάντα μὴ πιστεύοντα τὴν ἀληθῆ πίστιν οὕτω π. χ. τοὺς ἱερεῖς τὸν Βάαλ ἀποκαλεῖ ἱερεῖς τῶν Ἑλλήνων (Ἐποικίσεις 96 α. 89). Ὁ δὲ κατὰ τὸν ἔξδομον αἰῶνα ζήσας Ἰωάννης ὁ Μόσχος λέγει πον «Σαρακηνὸς τις Ἑλληνα (Λειμωνάριον 133).

Ὁδδὲς λοιπὸν τῶν ἐκχριστιανισθέντων Ἑλλήνων ἐτόλμα ἢ ἀ φέρη τὸ καταδεδικασμένον ὄνομα, ἐκ φόβου μὴ ἐπισηρῆ καθ' ἑαυτοῦ τὰς ἀρὰς τῆς ἐκκλησίας. Καὶ συνέθη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς κατισχύσεως ἐν τῷ κράτει τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, τὴν ἀκόμη τὸ ὄνομα τῶν Ῥωμαίων δὲν ἔλγε διαδοθῆ ὡς ἔθνηκα τῶν ἀπηκόων τοῦ ἀριπαγοῦς ἐν τῇ ἀνατολῇ ῥωμαϊκοῦ κράτους, γὰ ἐπανάθωσιν εἰς κοινήν χρῆσιν παλαιὰ καὶ λημονημένα ἔθνηκα τῶν Ἑλλήνων ὀνόματα. Ἐκτοτε πύθωνος ἐκλήθησαν Ἑλλαδικοὶ δι' ἐπιθέτου ὄλη, εθισκομένον καὶ παρὰ τῷ φιλοσόφῳ τῷ ὚' αἰῶνος π. Χ. Ξενοφάνει, οἱ κατοικοὶ τῆς κυρίας Ἑλλάδος. Μετὰ ζῶνα δ' ἴσως ἔλαξε διύδοσιν καὶ τὸ παλαιώτατον τῶν Ἑλλήνων ὄνομα Γραικός, πλεονεκτοῦν κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων, οὗ δι' αὐτοῦ ἐδήλων τοὺς Ἑλλήνας καὶ οἱ λαοὶ τῆς δόσεως. Ὁ ἱστορικὸς Πρίσκος (σ. 190 ἐκδ. Βόννης) δηγρεῖται, οὗ κατὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀπύλαν πρὸσεῖαν τῶν Ῥωμαίων (τῷ 448) συνήντησά τινα ὄν ἐξέλασεν ὡς βάρβαρον ἐκ τοῦ ἐνδύματος, προσαγορευόμενα αὐτὸν «ἑλληνικῆ φωνῆ» ἐπειδὴ δ' ἠπόρησεν οὗ ἐλληνίζει Σκύθης ἀνὴρ, τὸν ἠρώτησε τίς εἶναι ἀπεκρίθη δ' ἐκείνος οὗ εἶναι «Γραικὸς τὸ γένος».

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὡς ῥωμαϊκοῦ, ἢ διατήρησις ἐν αὐτῷ τῶν διοικητικῶν παραδόσεων τῶ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἡ προσηγορία τῶν Ῥωμαίων, ἦν ἐρε-

ρον οἱ ἐπὶκοι, συνετέλειον βεβαίως ὅπερ τῶν ἄλλο εἰς τὴν διύδοσιν τῶ ὀνόματος τούτου εἰς τοὺς Ἑλλήνας. Καίτοι δὲ ἦδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Α' αἰῶνος τὰ πάντα σχεδὸν ἦσαν ἑλληνικά εἰς τὸ κράτος ἐκεῖνο, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου ὀλοσχερῶς ἐξελληνίσθη, διετηρήθησαν ὅμως τὰ πλείστα τῶ ῥωμαϊκῶν πολιτικῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτοκράτορες καὶ ἀνώτατοι ἄρχοντες προσέκειντο εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν χαρακτῆρα τοῦ κράτους, νομιζόντες οὗ προσοδίδεται οὕτω μείζων λαμπρότης εἰς αὐτοῦ, διὰ τὴν ἰσχυρὴ καὶ τὸ μίγξιμος τῆς ῥωμαϊκῆς κομοκρατορίας. Ἄλλ' ἂν καὶ ἐπιμελὸς ἀπέφευγον τῶν τῶ ἐπιμεφαιῶν τὴν συντελεσθεῖσαν μεταβολήν, ὄχι σπανίως, ὡς ἐκ τῶν σωζόμενων ὀλέων μαρτυριῶν συνάγεται, ἐποδηροῦται ἐκ τῶν λόγων των, οὗ οἱ Ἑλληνες τὸ γένος ἐπὶκοι διετήρουν τὸ παλαιὸν ἔθνηκα ὄνομα τῶν ὀληγα παραδείγματα ἀρκοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν τούτου. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὄσας κατὰ κόρον κἀμει χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τῷ Ἑλληνας εἰς τὴν σημάσιαν τῶ εἰδωλολάτρου καὶ ῥωμαϊκῶν ὀνομάζει τὸ κράτος του καὶ Ῥωμαίους τοὺς ἐπὶκοι οὗ, ἐν τῷ πρὸς τὸν νῦν Ῥωμαῖον συντάγμα (κεφ. 4. σ. 217) ἀποκαλεῖ Γραικοὺς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλλήνας ὅπερ δεικνύει οὗ δὲν ἔλγε ἐπικρατήση τὸ ὄνομα τῶν Ῥωμαίων ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ οὗ ἦτα ἀναγκαῖα ἢ διάκρισις τῶν ἄλλοθῶν ἐποικῶν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ γένος. Ἡ κεφ. 50 σ. 224 διαλαμβάνει περὶ τῶν κατοίκων τῆς παρατηρεῖ οὗ οὗτοι κατὰγονται εἰς τῶν παλαιώτων Ῥωμαίων καὶ οὗ «μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τῶν ὀπολιῶν Ἑλλήνες προσαγορευόνται» τούτο σαφῶς δεῖκνει οὗ οἱ Μανυαῖται οὐδέποτε ἀπέβησαν τὸ παλαιὸν ἔθνηκα ὄνομα αὐτῶν, παρὸλοῦς δὲ ἀπὸ τῆς ὄνη ἢ ἐξήγησις τοῦ πρῶτου σμῆ τῷ Πορφυρογέννητῳ «οὗ τὰ ἐν τοῖς προπαλαίσις χρόνοις εἰδωλολάτρας εἶναι καὶ προσκυνητὰς ὄν ἐδῶλοιν κατὰ τοὺς παλαιούς Ἑλλήνας».

Ἡ κοίλοπας ἱστορογράφος Ἄννα ἢ Κομνηνῆ, ἐκθέτουσα ὀσόν συντίεσεν εἰς τὴν προαγωγήν τῆς παιδείας παιδευσιῶν ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει, κτισίμου τοῦ πατρός της Ἀλέξιου, λέγει: «καὶ ἔστιν ἰδὲν ἐνταῦθα—καὶ τὸν ἀργάμωρον Ἑλληνα ὀρθῶς ἐλληνίζοντα».

Ὁ δὲ ἰασιλεὺς Ἰωάννης Καντακουζηνός, ὄσας φαίνεται ὄσῶς ἐπιτῶν διὰ σιερροτέρας ἐμιονῆς εἰς τὰς ῥωμαϊκὰς

παραδόσεις γὰ προσῶσθη μείζων κύρος εἰς τὴν δοταθῆ καὶ ἀξέβαιον βασιλείαν του, καὶ Ῥωμαίων κράτος πανταχοῦ τῆς Ἰστορίας του καλεῖ τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ Ῥωμαίους τοὺς ἐπὶκοι, καὶ τὰ παραδείγματα, ἴτινα εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ πρὸς τοὺς στρατιώτας φέρεται, παραλαμβάνει ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας αὐτοῦ οὗτος ὁ φιλοῤῥωμαῖος αὐτοκράτωρ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων λαῶν, τῶν βαρβάρων, Ἑλλήνας καλεῖ τοὺς ἑλληνικοῦ γένους: «οὐκ ἐξ Ἑλλήνων μόνον τῶν αὐτοῦ κατοικούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν προσοικῶν βαρβάρων» (Β', 20 σ. 423), «καὶ Ἑλλήνας καὶ βαρβάρους» (αὐτ. Γ', 3 σ. 28), ἐν προσφωνήσῃ δὲ πρὸς τοὺς στρατιώτας: «Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, μᾶλλον δὲ καὶ Ἑλληνες καὶ βάρβαροι πάντες». Πρὸς τοῦτον γράφον ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου (τῷ 1348), προσαγορεύει αὐτὸν ὀπάθη τῶν Μακεδόνων καὶ βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων ὄπ' αὐτὸν ἔθων, ἀλλ' ὄχι βασιλεῖ Ῥωμαίων (Καντακουζην. Α', 14 σ. 94).

Μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄπο τῶν Λατίνων καὶ τὰς βδέλυρας κακοσυρίας αὐτῶν, τὸ ὄνομα τῶν Ῥωμαίων, μισθὸν γενόμενον, φαίνεται παραγνωρίζομενον, σιερροτέρον δὲ καὶ μετὰ πολλῆς ἀγάπης ἴναφῆρεται τὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἱστορὸς τὴν ἄλωση Νικητῆς ὁ Χωνιάτης (σ. 767. 768 Βόννης) ἀποστέρει καὶ ἢ ἀναφέρεται ἐκ τῶν πολεμικῶν πράξεων τῶν βαρβάρων τῆς ἄσεως καὶ γὰς νίκας αὐτῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων: «οὐκ ἀσάμην» λέγει, «τὰ βαρβάρων αὐτοῦ, οὐδὲ ὄσῃσιν παραπέμψων τοὺς ἔπειτα πράξεις πολεμικὰς, ἐν αἷς μὴ νικῶσιν Ἑλληνες... πᾶς ἂν εἴη ἐγὼ τὸ βέλυστον χρῆμα, τὴν ἰσοσίαν, καὶ κάλλιστον εὐσημία τῶν Ἑλλήνων βαρβαρικῶς καθ' Ἑλληνῶν πράξεις χροῖζόμενος».

Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης ὁ Βατάσης, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Πάπαν Γρηγόριον τὸν Θ', τῷ 1237, ἀνομολογεῖ ἀποκαλύπτως τὴν ἑλληνικὴν καταγωγήν του: «ἐν τῷ γένει τῶν Ἑλλήνων ἡμῶν ἢ σοφία βασιλεύει, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἡς, ἐκ ταύτης πανταχοῦ ὄναιδες ἀνέβησαν» (Ἀθήνασι τ. Α' σ. 393) οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ μονονεχρὶ ὀνήματα τὸς μετὰ τὸν Κωνσταντινῶν τὸν μέγαν βασιλεύσαντας ἀνακηρῶσσαι Ἑλλήνας: «αὐτὸν ὄρξάντισιν μετ' ἐκείνων ἐκ τοῦ ἡμετέρου γένους... Ἀδίκτα οἱ τῆς βα-

